

O'ZBEKISTONDA ISHSIZLIK MUAMMOSI VA UNI HAL QILISH CHORA TADBIRLARI

Usmonova Vasila Botirovna

*Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universiteti Jizzax filiali
Iqtisodiyot va turizm kafedrasida stajyor-o'qituvchisi*

Kubayev Shahobiddin

*O'zbekiston Milliy Universiteti Jizzax filiali Iqtisodiyot yo'nalishi 41-21-
guruh talabasi*

shahobiddinkubayev@gmail.com

Annotatsiya; Mazkur yoritilgan tezis "O'zbekistonda ishsizlik muammosi va uni hal qilish chora tadbirlari" mavzusida bo'lib, ushbu mavzuga oid kalit so'zlar, ishsizlikdagi muammolar hamda ularga yechimlardan foydalanilgan, shuningdek ba'zi bir xulosa va fikrlar ham kiritilgan.

Kalit so'zlar: O'zbekiston, ishsizlik, bandlik, ish, ishchi kuchi, mehnat, resurs, makroiqtisodiyot, sanoat, ta'lim.

Kirish

Aholi va uning eng faol qismi bo'lgan mehnat resurslari makroiqtisodiyotning asosiy qismi hisoblanadi⁸⁰.

Ishsizlik — ishlash layoqatiga ega blgan va mehnat qilish istagini bildirgan iqtisodiy faol fuqarolarning ish topa olmasligi.

Ishsizlik inson manfaatlariga to'g'ridan to'g'ri ta'sir qiladigan yirik ijtimoiy-iqtisodiy muammolardan biri hisoblanadi. Ish joyini yo'qotish ko'p kishilar uchun oilaviy turmush darajasining pasayishini, shaxsiy hayotining notinchligini keltirib chiqaradi, kishiga jiddiy ruhiy ta'sir ko'rsatadi.

Ishsizlik juda ko'p muammolarga zamin yaratadi — jinoyatchilik oshadi, oilalarda notinchlik paydo bo'ladi, bolalarning tarbiyasi buziladi. Ishsizlikning ma'lum darajaga yetishi hatto davlatchilik tanazzuliga ham sabab bo'lishi mumkin⁸¹.

O'zbekistonda 2022-yil ishsizlik darajasi 8,8 foizni tashkil etgan. Yanvar-iyun oylarida ishsizlik darajasi 8,8 foizni tashkil etib, o'tgan yilning shu davriga nisbatan 0,9 foizga kamaygan.

2022 yilning 1 iyun holatida **mehnat resurslari soni 19 453,3 ming kishini** tashkil etib, 2021 yilning shu davriga nisbatan 100,8 foizga yoki 153,7 ming kishiga oshgan:

⁸⁰ http://jahongir.sitecity.ru/lttext_3101103222.phtml?p_ident=lttext_3101103222.p_3101103554

⁸¹ <https://kun.uz/uz/news/2021/10/30/ozbekistonda-ishsizlik-sabablari-maosh-kammi-yoki-yaxshi-xodim>

• **Iqtisodiyot tarmoqlarida band bo'lganlar — 13 773,6 ming kishi** (2021 yilga nisbatan 1,9 foiz yoki 261,3 ming kishiga ko'p);

• **Rasmiy sektorda — 6 074,4 ming kishi** (2021 yilga nisbatan 4,1 foiz yoki 240,6 ming kishiga oshgan);

• **Norasmiy sektorda — 5 690,3 ming kishi** (2021 yilga nisbatan 8,2 foiz yoki 507,5 ming kishiga kamaygan)⁸².

Shuningdek, O'zbekistonda o'tgan 7 yil ichidagi ishsizlik darajasi ko'rsatkichlari bo'yicha yillik hisobotlar quyida jadvalda keltirilgan.

Hududlar	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
O'zbekiston Respublikasi	5,2	5,8	9,3	9,0	10,5	9,6	8,9
Qoraqalpog'iston Respublikasi	5,4	6,0	9,5	9,1	10,5	10,1	9,1
Andijon	5,6	6,0	9,6	9,2	10,9	9,9	9,1
Buxoro	5,4	5,5	8,7	8,9	10,6	9,8	8,8
Jizzax	5,4	5,0	9,8	9,2	11,0	10,1	9,3
Qashqadaryo	5,3	6,1	9,7	9,3	11,1	10,2	9,3
Navoiy	5,0	5,2	8,7	8,5	9,4	8,8	8,0
Namangan	5,3	5,8	9,6	9,1	10,6	9,7	8,9
Samarqand	5,7	6,5	9,7	9,3	11,0	9,9	9,3
Surxondaryo	5,6	6,7	9,7	9,3	11,1	10,2	9,3
Sirdaryo	4,4	5,1	9,3	9,3	11,0	10,2	9,3
Toshkent	4,1	5,2	9,0	8,9	10,5	9,4	8,8
Farg'ona	5,5	6,4	9,7	9,3	10,9	10,0	9,2
Xorazm	5,5	5,7	9,4	9,1	10,9	9,9	9,0
Toshkent sh.	3,6	4,5	7,9	7,4	8,0	7,0	6,5

O'zbekistonda mehnat bozori faoliyati quyidagi omillarga bog'liq:

10. aholi soni, yoshi va jinsining salmog'idagi o'zgarishlarga;
11. ish bilan birgalikda tarmoq va hududiy o'zgarishlar;
12. qo'shimcha ishchi kuchini ishlab chiqarishga jalb etish me'zoni;
13. ishlab chiqarish hajmiga, uning o'sish sur'atiga, ishlab chiqarish strukturasi;
14. ishlab chiqaruvchi kuchlarning hududiy joylashuviga;
15. mehnat resurslarini boshqarish usuliga.

O'zbekistonda bandlar sonini barcha yillar kesimida quyidagi jadvalda to'liq ko'rish mumkin, ya'ni bunda yillar hamda barcha hududlar kesimida keltirib o'tganmiz.

Hududlar	2018	2019	2020	2021	2022
----------	------	------	------	------	------

⁸² <https://www.gazeta.uz/oz/2022/08/12/unemployment/>

O'zbekiston Respublikasi	13273,1	13541,1	13236,4	13538,9	13706,2
Qoraqalpog'iston Respublikasi	705,2	711,3	707,4	702,6	714,2
Andijon	1266,8	1284,5	1225,9	1264,3	1296,8
Buxoro	810,1	797,1	788,0	777,3	780,6
Jizzax	486,6	536,2	534,3	550,7	546,4
Qashqadaryo	1222,0	1220,0	1171,0	1202,5	1207,3
Navoiy	407,7	412,7	399,4	410,4	410,1
Namangan	1051,5	1104,6	1088,7	1104,8	1100,6
Samarqand	1463,3	1455,8	1418,3	1441,3	1479,8
Surxondaryo	984,0	1024,2	985,5	1001,9	1006,3
Sirdaryo	354,2	350,1	332,2	334,1	335,0
Toshkent	1227,7	1232,9	1177,2	1222,1	1204,5
Farg'ona	1451,0	1492,6	1448,6	1483,3	1511,7
Xorazm	711,8	736,5	716,4	726,4	741,8
Toshkent sh.	1131,2	1182,6	1243,5	1317,2	1371,1

O'zbekistonda ishsizlik muammosi bir necha yillardan beri hal qilinishi kerak bo'lgan muammolar orasida qaraladi. Bu muammo hal qilinishi uchun bir nechta yechimlar mavjud:

1. Sanoat sohasidagi investitsiyalar: O'zbekistonda haqiqiy korxonalar va mahalliy bozorlarni rivojlantirish uchun sanoat sohasiga investitsiyalar kiritilmoqda. Bunda sohani rivojlantirish, yangi ish rinlarini yaratish va ish bilan ta'minlash imkoniyatlari ko'payadi. Sanoat sohasidagi innovatsiyalar va xarajatlarni pastga olib tashlash, yangi korxonalar va tashkilotlar uchun imtiyozli shartlar taklif etish, sanoat sohasidagi texnik va sifatga bog'liq talablarni joriy etish muhimdir.

2. Ta'lim sohasining rivojlanishi: Ta'lim sohasining rivojlanishiga katta e'tibor qaratish, yerlardagi qishloq xo'jaligi va ko'chmas mulk foydalanishini oshirish, xususiy mulk savdo sharoitini yaxshilash kerak. Bu, ishga qashishni tezlashtirish va mahalliy ishchilarga yangi imkoniyatlar yaratishga yordam beradi.

3. To'qqizish va transportni rivojlantirish: Ta'sirli ish tizimlarini yaratish va transport sohalaridagi infratuzilmani yangilash, taqqizish va transport sohalarida ish rinlarini yaratish uchun muhimdir. Bu, yangi ish rinlari yaratish imkonini beradi va ishchilarni ishbilarmonlikka jalb etishga yordam beradi.

4. Xalqaro kapital amaliyotlarga kirishni kengaytirish: O'zbekiston xalqaro bozorlarga kirishga qiziqish krsatish uchun xorijiy investitsiyalarni jalb etish, eksport potentsialini rivojlantirish va eksport vositalarini osonlashtirish zarurdir. Xalqaro bozorga qisqa vaqt ichida kirish uchun xorijiy investitsiyalar,

iqtisodiyatni diversifikatsiya qilish va mahsulotlar va xizmatlarni sifatini yaxshilashni o'z ichiga olgan ishlar amalga oshirilishi kerak.

5. Sifatli ta'lim va bilim-ta'minot sohasidagi islohotlar: Ishsizlik muammolari bilim, ta'lim, xususiy kasb va innovatsiyalar sohasidagi to'ri ishlashdan ham qarashli. Talabalarni malaka va bilimlari boyicha tayyorlash, sohalarga mos kasblar bilan boo'liq qobiliyatlar yaratish, innovatsiyalar sohasidagi rivojlanishni ta'minlash muhimdir.

Bu faol tadbirlar, O'zbekistondagi ishsizlik muammo hal qilishida muhim ahamiyatga ega. Davlat va xususiy sohalarda barcha to'ridan-to'g'ri qadam ega bo'lishi kerak va iqtisodiy rivojlanishga yo'l ochadi.

Hududlar	2019	2020	2021	2022
O'zbekiston Respublikasi	68,1	66,0	67,0	67,2
Qoraqalpog'iston Respublikasi	62,9	62,0	61,1	61,6
Andijon	70,1	66,5	68,2	69,5
Buxoro	69,3	68,3	67,2	67,2
Jizzax	67,1	66,2	67,5	66,2
Qashqadaryo	63,9	60,9	62,2	61,9
Navoiy	69,5	66,8	68,3	67,7
Namangan	66,4	65,0	65,5	64,8
Samarqand	65,3	63,2	63,7	64,7
Surxondaryo	67,0	63,9	64,5	64,2
Sirdaryo	68,9	64,8	64,5	64,0
Toshkent	71,4	68,2	72,4	71,0
Farg'ona	67,5	65,1	66,2	67,1
Xorazm	66,1	63,7	64,0	64,7
Toshkent sh.	80,1	81,7	81,3	82,5

Yuqoridagi jadval asosida ko'rishimiz umkinki, unda O'zbekistondagi bandlike darajasi yillar hamda hududlar kesimida keltirilgan.

Xulosa

Demak, yuqoridagi fikrlar hamda ma'lumotlardan kelib chiqib xulosa qilish mumkinki, aholi bir tomondan moddiy boyliklar yaratuvchisi, ikkinchi tomondan esa iste'molchi hamdir. Uning mana shu ikki tomonlama xususiyati mutanosib sotsial-iqtisodiy vaziyatni shakllantirishni talab etadi. Bu esa aholining o'zi bilan bog'liq bo'lgan qonuniyatlarni jarayonlarni kuzatish, tahlil etish va boshqaruv asosida amalga oshiriladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

6. Rashidov, Abror, and Shahobiddin Kubayev Ernafas o'g'li. "MAMLAKATIMIZDA ISHSIZLIK SABABLARINI O'RGANISH VA TAHLIL QILISH." *IQRO* 1.2 (2023): 284-288.
7. Abror, Rashidov, and Kubayev Shahobiddin. "INNOVATIVE MARKETING AND ITS DEVELOPMENT." *International Journal of Contemporary Scientific and Technical Research* (2023): 193-196.
8. Усмонова В. ХУДУДЛАРДА ИНВЕСТИЦИЯЛАР САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШ //Economics and education. – 2022. – Т. 23. – №. 6. – С. 70-74.
9. Усмонова В. Б. ХУДУДЛАР ТАРАҚҚИЁТИДА РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТ РИВОЖЛАНИШИНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ //Current Issues of Bio Economics and Digitalization in the Sustainable Development of Regions (Germany). – 2022. – С. 139-143.
10. Usmanova V. INCREASING INVESTMENT ATTRACTIVENESS IN THE DEVELOPMENT OF THE NATIONAL ECONOMY //International Journal of Advance Scientific Research. – 2023. – Т. 3. – №. 05. – С. 131-138.
11. Abror Ro'zimurod o'g R. et al. O'ZBEKISTONING KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISHDA INNOVATSIYALARNING O'RNI //IQRO JURNALI. – 2023. – Т. 1. – №. 2. – С. 166-176.
12. Abror Ro'zimurod o'g R. et al. MAMLAKATIMIZNING XIZMATLAR SOHASIDA INNOVATSIYALARDAN FOYDALANISH //IQRO JURNALI. – 2023. – Т. 1. – №. 2. – С. 30-34.
13. Abror Ro'zimurod o'g R. et al. AHOLI DAROMADLARI VA DAVLATNING IJTIMOY SIYOSATI //O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI. – 2022. – Т. 2. – №. 14. – С. 141-147.
14. Abdusattarovich M. B. et al. RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA IQTISODIY SAMARADORLIKNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI //International Journal of Contemporary Scientific and Technical Research. – 2022. – С. 117-119.
15. Abror Ro'zimurod o'g R. et al. JIZZAX VILOYATI IQTISODIY O'SISH KO'RSATKICHLARI YOKI JARAYONLARI //PEDAGOGS jurnali. – 2022. – Т. 5. – №. 1. – С. 20-22.
16. Рашидов У., Рашидов А. Iqtisodiyotni tartibga solishda notarif usullarining ornı va ahamiyati //Вопросы усиления позиций Узбекистана в международной торговле и оптимизации его интеграции в мировой

рынок в условиях глобальной трансформации. – 2021. – Т. 1. – №. 1. – С. 53-58.

17. Abror Ro'zimurod o'g R. et al. JIZZAX VILOYATI IQTISODIY O'SISH KO'RSATKICHLARI YOKI JARAYONLARI //PEDAGOGS jurnali. – 2022. – Т. 5. – №. 1. – С. 20-22.

18. Ismailova, Nilufar Sabitjanovna, Uchqun Ro'Zimurod O'G'Li, and Abror Ro'Zimurod O'G'Li. "JAHON SAVDO TASHKILOTIGA QO'SHILISH: QO'SHILISH JARAYONI HAMDA UNING QONUNIY ASOSLARI." Scientific progress 2.2 (2021): 1095-1098.

19. Rashidov U., Rashidov A., Naimov S. Modern Views on the Problems of Management Accounting in Logistics System //" ONLINE-CONFERENCES" PLATFORM. – 2022. – С. 276-283.

20. Rashidov U., Rashidov A. Assessment of Costs For the Quality of Logistics Activities //INTERNATIONAL JOURNAL OF BUSINESS DIPLOMACY AND ECONOMY. – 2022. – Т. 1. – №. 3. – С. 39-43.

21. Rashidov A., Leonodovna M. N., Azlarkhan A. The importance of financial accounting in business decision-making //Texas Journal of Multidisciplinary Studies. – 2023. – Т. 21. – С. 1-4.

22. Рашидов У., Рашидов А. Роль и значение нотариальных методов в регулировании экономики //Вопросы усиления позиций Узбекистана в международной торговле и оптимизации его интеграции в мировой рынок в условиях глобальной трансформации. – 2021. – Т. 1. – №. 1. – С. 53-58.

23. Rashidov A. BUXGALTERIYA HISOBINING TURLARI //Science technology&Digital finance. – 2023. – Т. 1. – №. 3. – С. 153-160.

24. Abror Ro'zimurod o'g R. et al. THE ROLE OF SMALL BUSINESS AND PRIVATE ENTREPRENEURSHIP IN INCREASING THE INCOME OF THE POPULATION AND IN THE DEVELOPMENT OF THE COUNTRY'S ECONOMY //Academia Science Repository. – 2023. – Т. 4. – №. 5. – С. 710-714.

25. Abror Ro'zimurod o'g R. et al. INSON KAPITALINI TAKOMILLASHTIRISH HAMDA AHOLI TURMUSH DARAJASINI YAXSHILASH //INTERDISCIPLINE INNOVATION AND SCIENTIFIC RESEARCH CONFERENCE. – 2023. – Т. 1. – №. 9. – С. 9-11.

26. Abror Ro'zimurod o'g R. et al. JIZZAX VILOYATI IQTISODIY O'SISH KO'RSATKICHLARI YOKI JARAYONLARI //PEDAGOGS jurnali. – 2022. – Т. 5. – №. 1. – С. 20-22.

27. Abror Ro'zimurod o'g R. et al. IQTISODIYOTNI DAVLAT TOMONIDAN TARTIBGA SOLISH SIRLARI //O'ZBEKISTONDA FANLARARO

INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI. – 2022. – T. 2. – №. 14. – C. 299-304.

28. Abror Ro‘zimurod o‘g R. et al. MAMLAKATIMIZNING XIZMATLAR SOHASIDA INNOVATSIYALARDAN FOYDALANISH //IQRO. – 2023. – T. 1. – №. 2. – C. 30-34.

29. Abror Ro‘zimurod o‘g R. et al. O ‘ZBEKISTONING KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISHDA INNOVATSIYALARNING O ‘RNI //IQRO. – 2023. – T. 1. – №. 2. – C. 166-176.